

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARGA GRAFIK ORGANAYZERLAR ORQALI TA'LIM BERISHNING AFZALLIKLARI

Abdurasulova Dilorom Abdusalim qizi

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Ilmiy rahbar: Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilariga grafik organayzerlar orqali ta'lim berishning afzalliklariga bag'ishlangan. Maqolada grafik organayzerlarning ta'lim jarayoniga kiritilishi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishi, ularning faol ishtirokini ta'minlashi va natijada ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ko'rsatilgan. Shuningdek, maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim berishda qo'llaniladigan eng samarali grafik organayzerlar, ularning afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilingan. Bundan tashqari, maqolada grafik organayzerlarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning roli va ularning kasbiy mahoratini oshirish masalalari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich sinf, o'quvchi, grafik organayzer, ta'lim, rivojlanish, samaradorlik, vizual, axborot, kommunikatsiya, fikrlash, tahlil, sintez. Kirish. Grafik organayzerlar haqida umumiy tushuncha.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularning faol ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu borada vizual ta'lim vositalaridan, xususan grafik organayzerlardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli

qilishga xizmat qiladi. Grafik organayzerlar o'quvchilarga axborotni tartibga solishga, uni vizual tarzda tasvirlashga va o'zlashtirishga yordam beradi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga grafik organayzerlar orqali ta'lim berishning afzalliklari, ularning turlari va qo'llash usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada grafik organayzerlarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning roli va ularning kasbiy mahoratini oshirish masalalari ham yoritiladi[1].

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga grafik organayzerlar orqali ta'lim berish ularning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Grafik organayzerlar axborotni vizual tarzda tasvirlashga yordam beradi, bu esa o'quvchilarning materialni osonroq va chuqurroq tushunishlariga imkon beradi.

Grafik organayzerlarning afzalliklari

1. **Vizual tasvirlash:** Grafik organayzerlar axborotni vizual shaklda taqdim etadi, bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun juda muhimdir. Vizual ma'lumotlar osonroq esda qoladi va tushuniladi.

2. **Axborotni tartibga solish:** Grafik organayzerlar o'quvchilarga axborotni tartibga solishga, uni guruhlashga va muhim jihatlarini ajratib ko'rsatishga yordam beradi. Bu esa o'quvchilarning tahlil qilish va sintez qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi[2].

3. **Fikrlashni rivojlantirish:** Grafik organayzerlar o'quvchilarni faol fikrlashga undaydi. Ular axborotni qayta ishlashga, o'z fikrlarini bayon qilishga va boshqalar bilan muhokama qilishga o'rganadi.

4. **Motivatsiyani oshirish:** Grafik organayzerlar ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va увлекательный qiladi. Bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi.

5. **Individual yondashuv:** Grafik organayzerlar o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishga imkon beradi. Har bir o'quvchi o'ziga mos keladigan grafik organayzerni tanlab, undan foydalanishi mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun grafik organayzerlar turlari

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun eng samarali grafik organayzerlar quyidagilardir:

“O'rgimchak to'ri” diagrammasi: Ushbu diagramma axborotni markaziy g'oya atrofida guruhlash uchun ishlatiladi.

“Venn diagrammasi”: Ushbu diagramma ikki yoki undan ortiq tushunchalar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlash uchun ishlatiladi.

“Jadval”: Ushbu organayzer axborotni tartibli ravishda joylashtirish uchun ishlatiladi.

“Xarita”: Ushbu organayzer axborotni geografik yoki boshqa bir tartibda joylashtirish uchun ishlatiladi.

“Bosqichma-bosqich” diagramma: Ushbu diagramma jarayonlarni yoki voqealarni ketma-ketlikda tasvirlash uchun ishlatiladi.

Grafik organayzerlardan foydalanishga misollar

1. **“O'rgimchak to'ri ” diagrammasi:** O'qituvchi “Yoz ” mavzusini o'rganishda o'quvchilarga “o'rgimchak to'ri” diagrammasini tarqatadi. Diagrammaning markazida “Yoz” so'zi yoziladi. O'quvchilar yozga oid o'z fikrlarini diagrammaning tarmoqlariga yozadilar.

2. **“Venn diagrammasi”:** O'qituvchi “Mushuk va it” mavzusini o'rganishda o'quvchilarga “Venn diagrammasi ”ni tarqatadi. Diagrammaning bir doirasiga “Mushuk ”, ikkinchi doirasiga “It” so'zi yoziladi. O'quvchilar mushuk va itga oid o'xshashlik va farqlarni diagrammaga yozadilar[3].

3. **“Jadval ”:** O'qituvchi “Mevalar” mavzusini o'rganishda o'quvchilarga jadval tarqatadi. Jadvalning ustunlariga “Nomi”, “Rangi”, “Ta'mi” kabi sarlavhalar yoziladi. O'quvchilar jadvalga mevalar haqidagi ma'lumotlarni kiritadilar.

4. **“Bosqichma-bosqich” diagramma:** O'qituvchi “Daraxtning o'sishi” mavzusini o'rganishda o'quvchilarga “bosqichma-bosqich” diagrammasini

tarqatadi. Diagrammada daraxtning o'sish bosqichlari (urug'dan unib chiqishi, ko'karishi, gullashi, meva berishi) tasvirlanadi. O'quvchilar har bir bosqichga oid ma'lumotlarni diagrammaga yozadilar[4].

Grafik organayzerlarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning roli

Grafik organayzerlarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning roli muhimdir. O'qituvchilar grafik organayzerlarning turlarini bilishi, ularni to'g'ri tanlay olishi va ta'lim jarayonida samarali qo'llay olishi kerak. Shuningdek, o'qituvchilar o'z kasbiy mahoratini doimiy ravishda oshirib borishi, yangi pedagogik texnologiyalar bilan tanishib turishi va ularni amaliyotda qo'llashga tayyor bo'lishi lozim[5].

O'qituvchilar quyidagi vazifalarni bajarishlari kerak:

Mavzuga mos grafik organayzerni tanlash: O'qituvchi o'rganilayotgan mavzuga mos keladigan va o'quvchilarning yoshiga mos bo'lgan grafik organayzerni tanlashi kerak.

Grafik organayzerni to'g'ri tuzish: O'qituvchi grafik organayzerni to'g'ri tuzishi, undagi ma'lumotlarni aniq va tushunarli qilib yozishi kerak.

Grafik organayzerdan foydalanishni o'rgatish: O'qituvchi o'quvchilarga grafik organayzerdan qanday foydalanishni o'rgatishi kerak.

O'quvchilarni rag'batlantirish: O'qituvchi o'quvchilarni grafik organayzerlardan foydalanishga rag'batlantirishi, ularning ishlarini baholashi va qo'llab-quvvatlashi kerak.

Venn diagrammasi orqali sifat so'z turkumini o'rgatish boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun juda samarali va qiziqarli usul bo'lishi mumkin. Ushbu metod o'quvchilarga sifatlarni boshqa so'z turkumlaridan ajratishga, ularning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlashga yordam beradi.

Venn diagrammasi nima?

Venn diagrammasi ikki yoki undan ortiq to'plamlar o'rtasidagi munosabatlarni ko'rsatuvchi grafik tasvirdir. U odatda doiralar yoki boshqa shakllar yordamida chiziladi. Har bir doira alohida to'plamni ifodalaydi, ularning kesishgan qismi esa umumiy elementlarni ko'rsatadi.

Sifat so'z turkumini Venn diagrammasi orqali o'rgatish bosqichlari:

1. *Mavzuni tanlash:* O'qituvchi o'quvchilar bilan birgalikda o'rganiladigan sifatlarni tanlaydi. Bu sifatlarni kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan va o'quvchilarga yaxshi tanish bo'lgan so'zlar bo'lishi mumkin (masalan, katta, kichik, qizil, ko'k, shirin, nordon va boshqalar).

2. *Diagrammani chizish:* Dorskaga yoki katta qog'ozga ikkita kesishuvchi doira chiziladi. Birinchi doira "Sifatlar", ikkinchi doira esa "Boshqa so'z turkumlari" deb nomlanadi.

3. *So'zlarni joylashtirish:* O'qituvchi o'quvchilarga turli xil so'zlar aytadi (otlar, fe'llar, sifatlar va boshqalar). O'quvchilar bu so'zlarni Venn diagrammasiga joylashtirishlari kerak. Sifatlar "Sifatlar" doirasiga, boshqa so'z turkumlariga oid so'zlar esa "Boshqa so'z turkumlari" doirasiga joylashtiriladi. Agar so'z ham sifatga, ham boshqa so'z turkumiga oid bo'lsa, u holda kesishgan qismga joylashtiriladi.

4. *Muhokama qilish:* O'quvchilar bilan birgalikda diagrammadagi so'zlarning joylashuvi muhokama qilinadi. Nima uchun ba'zi so'zlar "Sifatlar" doirasiga, boshqalari esa "Boshqa so'z turkumlari" doirasiga joylashtirilgani tushuntiriladi. Sifatlarning otlardan, fe'llardan va boshqa so'z turkumlaridan qanday farq qilishini aniqlashga yordam beriladi.

5. *Mashqlar bajarish:* O'quvchilar Venn diagrammasi yordamida turli xil mashqlar bajarishlari mumkin. Masalan, ularga berilgan so'zlar ichidan sifatlarni ajratib ko'rsatish, sifatlarga misollar keltirish yoki sifatlar ishtirokida gaplar tuzish taklif qilinadi.

Venn diagrammasi orqali sifat so'z turkumini o'rgatishning afzalliklari:

Vizual ko‘rinish: Diagramma o‘quvchilarga sifatlarni boshqa so‘z turkumlaridan vizual tarzda ajratishga yordam beradi.

Qiziqarlilik: Metod o‘yin shaklida tashkil etilishi mumkin, bu esa o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Faollik: O‘quvchilar diagrammani to‘ldirishda va muhokama qilishda faol ishtirok etadilar.

Tushunarlilik: Metod sifatlarning mohiyatini va ularning boshqa so‘z turkumlaridan farqini osonroq tushunishga yordam beradi.

Misol:

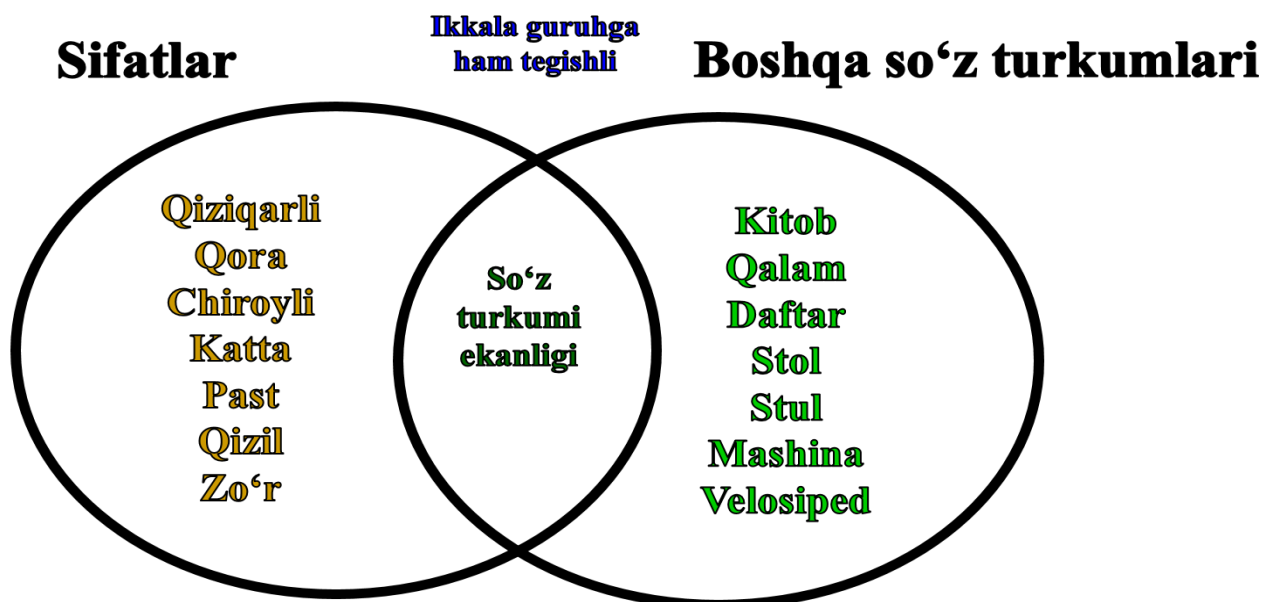
O‘qituvchi doskaga quyidagi so‘zlarni yozadi: *katta, kitob, o‘qimoq, qizil, olma, yozmoq, shirin, bola*. O‘quvchilar bu so‘zlarni Venn diagrammasiga quyidagicha joylashtiradilar:

Sifatlar: katta, qizil, shirin

Boshqa so‘z turkumlari: kitob, o‘qimoq, olma, yozmoq, bola

Kesishgan qismga esa, masalan, “shirin” so‘zi joylashtirilishi mumkin, chunki u ham sifat (masalan, shirin olma), ham ot (masalan, shirinlik) bo‘lishi mumkin.

Namuna:

Ushbu metod boshlang'ich sinf o'quvchilariga sifat so'z turkumini o'rgatishda juda samarali va qiziqarli usuldir. U o'quvchilarga sifatlarni oson va qiziqarli tarzda o'zlashtirishga yordam beradi.

Yuqolidagilardan xulosa qilsam boshlang'ich sinf o'quvchilariga grafik organayzerlar orqali ta'lim berish ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning faol ishtirokini ta'minlaydi va ta'lim samaradorligini oshiradi. Grafik organayzerlar o'quvchilarga axborotni tartibga solishga, uni vizual tarzda tasvirlashga va o'zlashtirishga yordam beradi. Grafik organayzerlarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning roli muhimdir. O'qituvchilar o'z kasbiy mahoratini doimiy ravishda oshirib borishi va yangi pedagogik texnologiyalar bilan tanishib turishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. S.I.Mirhayitova "Pedagogik texnologiya" Muqimiy nomidagi Qo`qon Davlat Pedagogika Instituti, pedagogik texnologiya bo'yicha o'quv qo'llanma. Toshkent-2020

2. Zokirov, J., & Matluba, T. (2022). ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINI O'RGANISHDA MATN USTIDA ISHLASH USULLARI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(4), 218-223.

3. Yakubov, S., & Zokirov, Z. (2021). ЛЮБОВЬ К РОДИТЕЛЯМ И ПОЧИТАНИЕ ИХ-ОСНОВНОЕ ЗВЕНО ВОСПИТАНИЯ. *Theoretical & Applied Science*, (4), 439-442.

4. Zokirov, J. (2022). THE IMPORTANCE OF STRENGTHENING LESSONS IN STUDENTS'MOTHER TONGUE AND READING LITERACY. *Academic research in modern science*, 1(9), 344-348.

5. H.T. Omonov, M.B. Xattabov "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorati", iqtisodiyot oliy ta'lim muassasalari magistrarlari uchun o'quv qo'llanma, Toshkent. "Iqtisod-moliya"2016.